

TEMIDA
2017, vol. 20, br. 3, str. 411-434
ISSN: 1450-6637
DOI: <https://doi.org/10.2298/TEM1703411S>
Originalni naučni rad
Priljeno: 5.6.2017.
Odobreno za štampu: 27.12.2017.

Femicid u partnerskim odnosima¹

DANIJELA SPASIĆ*
DAG KOLAREVIĆ
ZORAN LUKOVIĆ

U brojnim studijama u svetu potvrđeno je postojanje femicida kao specifičnog oblika ubistva koje je rodno određeno, ukazano je na njegove razmere i posledice i na najjače faktore rizika. Predmet ovog rada je femicid u intimnim partnerskim odnosima, a kao cilj postavljeno je utvrđivanje specifičnosti femicida u partnerskim odnosima u Srbiji, odnosno, predstavljanje i analiziranje podataka do kojih se došlo empirijskim istraživanjem ovog oblika ubistva. Empirijsko istraživanje femicida u partnerskim odnosima u Srbiji sprovedeno je 2016. godine na uzorku od 153 slučaja ubistava žena u okviru intimnih partnerskih odnosa, koja su se desila na području Srbije (van Kosova i Metohije) u periodu od 2001. do 2015. godine. Ciljevi istraživanja odnosili su se na utvrđivanje postojanja i identifikovanje faktora rizika u svakom konkretnom slučaju. Izvor podataka bile su krivične prijave sa dokaznim materijalom i dokumentacijom. Nalazi istraživanja potvrdili su rezultate drugih studija, odnosno, postojanje sledećih rizičnih faktora: izloženost žene

¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom *Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija*. Projekat finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. 179045), a realizuje Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu (2011–2017).

* Dr Danijela Spasić je docentkinja na Kriminalističko-policijskoj akademiji u Beogradu, E-mail: danijela.spasic@kpa.edu.rs.

Dr Dag Kolarević je vanredni profesor na Kriminalističko-policijskoj akademiji u Beogradu, E-mail: dag.kolarevic@kpa.edu.rs.

Zoran Luković je master menadžer u oblasti terorizma, bezbednosti i organizovanog kriminaliteta. U vreme nastajanja materijala on je bio načelnik Odeljenja za planiranje i razvoj u Upravi za analitiku Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije. E-mail: zdlukovic@yahoo.com.

hroničnom intimnom partnerskom nasilju, dostupnost oružja, uticaj zloupotrebe alkohola i psihoaktivnih supstanci, prisustvo psihičkih poremećaja i bolesti i suicidalnost izvršioca. Ukazano je na blagu tendenciju da u slučajevima suicida izvršioca nije zabeležena istorija nasilja prema žrtvi.

Ključne reči: *Srbija, femicid, faktori rizika, nasilje, oružje.*

Uvod

Brojne studije u svetu potvrdile su postojanje femicida kao specifičnog oblika ubistva koje je rodno određeno, ukazale na njegove razmere i posledice i na najjače faktore rizika. Rodna određenost femicida ukazuje na pol žrtve kao relevantnu kategoriju na kojoj se zasniva njegova etiološka dimenzija, pri čemu se pol ženske žrtve uzima kao razlog za ubistvo, a fenomenologija obuhvata više vrsta rodno zasnovanog nasilja: od „običnog“, umišljajnog ubistva žene, preko silovanja sa ubistvom, do ubistva žene „u ime porodične časti“ i tako dalje. Rodno zasnovanom nasilju žene su najvećim delom izložene upravo u okviru porodično-partnerskih odnosa, zbog čega femicid u ovom kontekstu čini značajan deo svih ubistava u svetu (Drew, 2009: 24). U odnosu na ubistvo u generalnom smislu, ali i na ubistvo u okviru porodičnih relacija, femicid u partnerskim odnosima ima svoje specifičnosti, etiološka i fenomenološka obeležja koja u sebi sublimiraju i dinamički povezuju različite dimenzije ličnosti, roda, socijalnog okruženja, kulturoloških, interpersonalnih i emotivnih relacija (Simeunović-Patić, 2002: 3). Femicid od strane intimnog partnera je najrasprostranjenija podvrsta femicida (Mršević, 2014: 89). Širom sveta, većina žena koje su lišene života, stradale su upravo od svojih aktuelnih ili bivših partnera, u kontekstu partnerskih odnosa opterećenih nasiljem. Hronično nasilje u vezi, koje muškarac vrši nad ženom, prethodnica je približno oko 70% partnerskih ubistava i smatra se glavnim faktorom rizika za ubistvo partnera oba pola (Dobash i dr., 2007; Renzetti, Edleson, 2008). Ako se uzme u obzir podatak da se svako sedmo ubistvo u svetu dogodi u okviru intimnih partnerskih odnosa, pri čemu su u strukturi izvršilaca muškarci četiri puta zastupljeniji, onda se femicid može posmatrati kao „rodno određena pojava“ (Simeunović-Patić, Jovanović, 2013).

Femicid je kao pojava prisutan u Srbiji, gde se, u proseku, u poslednjih 5 godina, svake godine izvrši između 20 i 40 slučajeva ubistva žena u part-

nerskom odnosu, kao posledica prolongiranih ili nerazrešenih slučajeva nasilja nad ženama.² Pored činjenice o kontinuitetu i hronicitetu nasilja u partnerskom odnosu, za razumevanje i objašnjenje etiološke dimenzije femicida neophodno je utvrditi postojanje i drugih faktora rizika za ovaj oblik ubistva u partnerskim odnosima u Srbiji, kao i njihov uticaj na izvršenje femicida, uzimajući u obzir nalaze studija u drugim delovima sveta koje su se bavile femicidom kao predmetom istraživanja. Zbog toga je fokus empirijskog istraživanja femicida, koje je sprovedeno tokom 2016. godine u Srbiji, stavljen na femicid kao ubistvo koje se dešava u okviru partnerskih odnosa. Istraživanje je realizovano s ciljem utvrđivanja specifičnosti femicida u partnerskim odnosima u Srbiji i dolaženja do saznanja o kontekstu u kojem je femicid izvršen i uticaju identifikovanih faktora rizika na ovaj oblik ubistva.

Cilj ovog rada je predstavljanje i analiziranje podataka do kojih se došlo empirijskim istraživanjem femicida u partnerskim odnosima u Srbiji. U nastavku rada je prezentovan konceptualni okvir definisanja pojma femicida, a potom se daje pregled raspoloživih podataka o femicidu u svetu i njegovoj rasprostranjenosti u Srbiji. Nakon toga je predstavljen metodološki okvir empirijskog istraživanja femicida u partnerskim odnosima u Srbiji, analizirani su i diskutovani njegovi ključni nalazi i dovedeni u vezu sa rezultatima relevantnih studija u svetu koje su se bavile istraživanjem femicida u partnerskim odnosima.

Konceptualni okvir istraživanja femicida

Pojam *femicid* prvi su upotrebili Russell i van de Ven, ističući da se ovaj pojam uvodi zato što je činjenica da veliki udeo u ubistvima čini femicid, ali i da on ima izraženu polnu dimenziju (Russell, van de Ven, 1976: 144, prema Joseph, 2017: 4). Od njenog nastanka³, ideja femicida je bila stvorena da objasni niz specifičnih oblika nasilja. Ovaj pojam ušao je u naučnu terminologiju izučavanja nasilja nad ženama objavljivanjem članka Caputi i Russell „Femicid: govoriti o neizgovorenem”, u časopisu *Miz*, 1990. godine. Bila je to kri-

² Mreža Žene protiv nasilja, dostupno na: <http://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

³ Pojam datira iz 1801. godine kada je prvi put upotrebljen u britanskoj publikaciji *The Satirical Review of London at the Commencement of the Nineteenth Century* da označi ubijanje žena (Konstantinović-Vilić, 2013).

tička analiza masakra studentkinja u Montrealu, 1989. godine, kada je prvi put upotrebljena današnja formulacija femicida – namerno ubistvo žena od strane muškaraca (Mršević, 2014: 88). U svojoj kasnije objavljenoj knjizi *Femicid, politika ubijanja žena*, 1992. godine, Russell u ovaj pojam uključuje i seksualno uznemiravanje i ucenjivanje, prinudnu sterilizaciju, genitalno sakaćenje, ako bi, kao posledica tih i njima sličnih praksi, nastupila smrt žena (Mršević, 2014: 99).

Caputi i Russell (1998) posmatraju femicid kao najekstremniju formu terorizma protiv žena koji je motivisan mržnjom, prezirom, zadovoljstvom ili osećanjem vlasništva, a iste godine Campbell i Runyan su redefinisali ovaj pojam naglašavajući da sva ubistva žena, bez obzira na motiv ili odnos žrtve sa počiniocem, treba smatrati femicidom (Campbell, Runyan, 1998, prema Joseph, 2017: 4). Prema Russell i Harmes femicid je rodno zasnovano ubistvo učinjeno nad ženama, devojkama, devojčicama i bebama ženskog pola od strane osoba muškog pola (Russell, Harmes, 2001). Femicid je, prema nekim autorima, zločin protiv žena, motivisan mržnjom prema ženama, prezirom i osećanjem nadmoći, u kojem počinitelj misli da ima pravo da oduzme život ženi (Wormer, Roberts, 2009). Pojedini autori definišu femicid kao „broj smrti žena koje su uzrokovane polom žrtve“ (Bloom, 2008: 178).

Pojmovno-kategorijalno, definicije femicida uključuju: „smrt zbog miraza“ i „ubistvo zbog časti“, partnersko ili supružničko nasilje, ubistvo sa silovanjem, ubistvo prostitutki, žensko čedomorstvo ili selektivni abortus, i druge smrti koje se, prema forenzičkim izveštajima, javljaju kao posledica nasilja prema ženama i devojkama samo na osnovu njihovog pola (na primer, žrtve serijskog ubice koji cilja samo na žene) (Radford, Russell, 1992). Da bi se neko ubistvo okarakterisalo kao femicid, učiniocu mora biti relevantan pol žrtve, tj. upravo činjenica da je žrtva žena.

Pojedini autori tvrde da femicid predstavlja rodno podeljene podatke o ubistvima ili „ubistvima žena“, kao što je naveo bivši Specijalni izvestilac o nasilju prema ženama, njegovim uzrocima i posledicama (United Nations, 2008).

Pregled rezultata istraživanja i statističkih podataka o femicidu u svetu i Srbiji

Raspoloživi podaci o femicidu u svetu

U različitim delovima sveta, shodno kulturološkoj, istorijskoj i religijskoj društvenoj matrici, ubistva žena, koja su u okviru porodice izvršili muškarci, često se u zvaničnim statistikama državnih institucija klasifikuju kao samoubistva ili nesreće. Nepostojanje objektivnog izveštavanja predstavlja prepreku organizacijama za ljudska prava u njihovim naporima da se spreči ili umani broj ubistava žena u okviru porodice. U Palestini, na primer, čak i kad je žena spaljena, zadavljena, pretučena, izbodena i ubijena, smrt se, često, zvanično proglašava za samoubistvo (Emery, 2003).

Uprkos „aktivnom“ prikrivanju i pogrešnoj klasifikaciji činjenica o ubistvima žena u okviru porodice, što je u najvećem broju slučajeva karakteristika raspoloživih i dostupnih statističkih baza državnih institucija na području Mediterana, Bliskog istoka i Južne Azije (Mršević, 2014: 88), istraživačke studije o ovoj pojavi širom sveta ukazuju na to da su žene žrtve u najvećem broju slučajeva, kao i da su učinioci njihovi intimni partneri. Studije sprovedene u Australiji, Kanadi, Izraelu, Južnoj Africi i Sjedinjenim Američkim Državama tokom 1990-ih i početkom 2000. godine, pokazale su da je između 40 i 70% žena ubijeno od strane njihovih intimnih partnera, obično u kontekstu zlostavljanja, odnosno nasilja (WHO, 2002). Analiza 249 sudskih spisa u Zimbabveu, sprovedena 1993. godine, otkrila je da je u 59% slučajeva ubistvo žene počinio intimni partner žrtve (Watts, Osam, Win, 1995). Pojedine nacionalne studije, kao ona sprovedena u Južnoj Africi tokom 1999. i 2000. godine, potvrđuju da femicid počinjen u okviru intimnih partnerskih odnosa predstavlja najsmrtonosniji oblik nasilja u porodici. Samo tokom 1999. godine, stopa femicida u ovoj državi iznosila je 8,8 na 100.000 ženskog stanovništva starosti 14 i više godina, što je najviša stopa zabeležena u istraživanjima bilo gde u svetu (Mathews i dr., 2004). U Sjedinjenim Američkim Državama, od sredine sedamdesetih godina prošlog veka do 2006. godine, na primer, procenat ubistava muškaraca u okviru porodičnih odnosa smanjen je za 71%, a ubistva žena za 25% (U.S. Department of Justice, 2007). Međutim, stopa ubistava žena u intimnom partnerskom kontekstu je i dalje četiri puta veća od stope ubistava muškaraca. Žene u Americi ubijaju njihovi aktuelni ili bivši partneri

čak devet puta češće nego stranci. Ali, nisu sve žene u Americi u istom riziku da postanu žrtve femicida: žene afroameričkog porekla umiru od ruku svojih partnera tri puta češće nego bele žene, pri čemu je slična stopa femicida kod Indijki i Hispano žena. U Njujorku su žene – imigrantkinje dvostruko više izložene riziku da budu ubijene od strane intimnog partnera od žena koje su rođene u Americi (Renzetti, Edleson, 2008: 265). U Ujedinjenom Kraljevstvu, na primer, tokom 2001. godine, 37% ubijenih žena bile su žrtve ubistava koje su počinili njihovi bračni ili intimni partneri, dok je 6% muškaraca bilo žrtva ubistava počinjenih od strane njihovih supruga ili devojaka (Simmons, 2002). Studije sprovedene u Kanadi tokom 2003. i 2004. godine, pokazale su da podaci o ubistvima žena u intimnom partnerskom kontekstu otkrivaju istoriju nasilja u većini partnerskih ubistava, ali i da pokušaj prekida nasilne veze i napuštanja partnera najčešće predstavlja direktan povod za ubistvo žene, pri čemu su u najvećem riziku mlade žene, starosti između 25 i 35 godina (United Nations Economic and Social Council, 2006). Prema izveštaju Vlade Rusije iz 2006. godine, procenjuje se da u desetogodišnjem periodu (1995-2005), u proseku, 14.000 ruskih žena ubiju partneri ili drugi članovi porodice (UNFPA, 2007). Među njima, skoro 20% je trpelo kontinuirano nasilje, gotovo polovina njih je bila zlostavljana tokom trudnoće, bolesti, odnosno, mnoge su bile žrtve sistematskog zlostavljanja. Zvanični podaci Vlade Rusije potvrđuju da je broj ubijenih žena (broj femicida) veći od broja ruskih vojnika koji su smrtno stradali tokom desetogodišnjeg rata u Avganistanu (oko 13.000 vojnika u periodu od 1979. do 1989. godine).

Na području Latinske Amerike, dostupni podaci pokazuju da se, na primer, „tokom 2016. godine, u Brazilu, u proseku, svaka tri dana događao jedan femicid, tokom 2015. godine u Argentini je na svakih 30 sati bila ubijena jedna žena, a u Meksiku, šest žena dnevno. U 2014. godini, svakog dana je ubijeno, najmanje, 12 latinoameričkih žena samo zato što su žene, odnosno, izvršeno je preko 2000 femicida“ (Joseph, 2017: 5).

Studija o nasilju nad ženama i ubistvu u okviru partnerskih odnosa iz 104 zemlje i teritorije koje su analizirane u periodu od 2009. do 2013. godine, pokazuje da godišnje bude prijavljeno prosečno oko 44.000 ubistava u kontekstu nasilja u porodici (Small Arms Survey, 2016). Rezultat procene je da oko 66.000 žena bude ubijeno svake godine na globalnom nivou (Small Arms Survey, 2016). Žene žrtve nasilja u porodici sa smrtnim ishodom se pojavljuju u oko 17% od ukupnog broja umišljajnih ubistava na godišnjem nivou. Ovaj

nalaz dovodi do zaključka da je na pet muškaraca, ubijenih u nasilnim incidentima, ubijena jedna žena u situacijama nasilja u porodici na 100.000 stanovnika/ca (del Frate, 2011).

Posedovanje oružja i istorijat vršenja nasilja u porodici, predstavljaju dva faktora koji pokazuju da postoji vrlo visok i gotovo izvestan rizik od ubistva. Pregled literature o ubistvu intimnih partnera koji je izvršila Zahn (2003) ukazao je na nekoliko ključnih faktora rizika za femicid – frekvenciju i ozbiljnost partnerskog nasilja, probleme sa zloupotrebom psihoaktivnih supstanci, posedovanje vatrenog oružja i motivaciju za takva ubistva. Jedna studija sprovedena 2003. godine, pokazuje da je rizik od ubistva pet puta veći ukoliko nasilnik poseduje oružje (Campbell, Webster, Koziol-McLain, 2003), a mnogo je verovatnije da će pištolj koji se nalazi u privatnom vlasništvu biti korišćen u svrhu zastrašivanja ili fizičkog povređivanja člana porodice (Gwinn, 2006).

Raspoloživi podaci o femicidu u Srbiji

Za razliku od drugih zemalja u kojima postoje relevantne statističke baze, u Srbiji još ne postoji jedinstvena evidencija svih slučajeva femicida. Podaci koje sadrže statističke baze područnih policijskih uprava Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) nisu standardizovani, niti vođeni po istoj metodologiji. Bazirani su uglavnom na broju intervencija u slučajevima prijavljenog nasilja u porodici, a u nepoznatom broju slučajeva ubistva koja su se dogodila u porodičnom kontekstu evidentirana su kao kvalifikovana krivična dela ubistva, a ne kao nasilje u porodici, shodno članu 194 stav 4 Krivičnog zakonika.⁴ Istovremeno, evidencije policijskih uprava ne sadrže uniformno vođene evidencije o demografskim obeležjima nasilnika, odnosno žrtve, niti o njihovom međusobnom odnosu, zbog čega se u pojedinim slučajevima uočava razlika između institucionalnih statističkih podataka i nalaza iz analize medijskih sadržaja o ubistvima žena u porodičnom kontekstu koju, počev od 2010., svake godine sprovodi Mreža „Žene protiv nasilja“ (Mreža).⁵ Prema izveštajima Mreže, samo u toku 2016. godine u Srbiji su ubijene 33 žene, dok je ranije istraživanje Centra za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj Evropi (UNDP-SEESAC), poka-

⁴ „Službeni glasnik RS“, broj 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014

⁵ Dostupno na: <http://www.zeneprotivnasilja.net/>

zalo da su žene u Srbiji pet puta češće žrtve nego muškarci u incidentima sa vatrenim oružjem.⁶

Izveštaji Mreže, koji sadrže podatke o slučajevima ubistava žena, pokazuju da je u periodu od 2012. do 2016. godine, 33% ubistava žena u porodično-partnerskom odnosu počinjeno upravo vatrenim oružjem.⁷ Prema ovoj evidenciji, u periodu od pet godina (2012–2016) ubijeno je 170 žena u porodično-partnerskom kontekstu, a njih 57 vatrenim oružjem. Iako su podaci o tipu posedovanja oružja u većini slučajeva nepotpuni, s obzirom na to da se ne nalaze u medijskim izveštajima, primetno je da je u većini slučajeva upravo korišćeno vatreno oružje u legalnom posedu.⁸ Prema godišnjim izveštajima Mreže, učinioci su u svim slučajevima bili poznati ženi, a najveći postotak među njima čine sadašnji ili bivši suprug ili partner (u, prosečno, 60% slučajeva). Godišnje se, prema izveštajima Mreže, u Srbiji dogodi između 30 i 40 slučajeva femicida u okviru intimnih partnerskih odnosa i to pretežno u zajedničkom životnom prostoru.

Istraživanje viktimizacije žena ubistvom u partnerskom odnosu na području Beograda (Simeunović-Patić, Jovanović, 2013), pokazalo je da prekid zajednice života i napuštanje nasilnog partnera, kao i nezaposlenost, socijalna marginalizovanost i depresivnost učinioca, predstavljaju značajne faktore rizika. Kod najmanje 39% učinilaca postojao je neki dijagnostikovani mentalni poremećaj, kod većine takođe postojale su ideje ljubomore, često neosnovane i bizarne. Kao sredstvo izvršenja najčešće je korišćeno vatreno oružje (60%), koje su učinioci uglavnom držali bez dozvole. Najviše žrtava pripada starosnim kategorijama do 25 i od 46 do 55 godina, sa pretežno srednjoškolskim obrazovanjem. Učinioci su muškarci različite dobi, stari od 24 do 70 godina, najčešće sa srednjom stručnom spremom. Dve trećine učinilaca karakterisao je nasilni bihevioralni stil, često su primenjivali nasilje u interpersonalnim sukobima kako u porodici, tako i van nje. Polovinu su činili povratnici (sa najmanje jednom izrečenom krivičnom sankcijom za nasilni delikt, uključujući nasilje u porodici i ubistvo). Ubistvo je najčešće izvršeno nad aktuelnom bračnom (48%) ili intimnom partnerkom (16%), dok je žrtva kod više od

⁶ Centar za istraživanje javnih politika, UNDP-SEESAC (2015) Oružje na meti: Zloupotreba vatre-nog oružja u Srbiji, dostupno na: <http://www.publicpolicy.rs/publikacije/5c031aa12dd69f63fb76879b469a3bd87419ac70.pdf>, stranici pristupljeno 11.8.2017.

⁷ Mreža Žene protiv nasilja, dostupno na: <http://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

⁸ Ibid.

trećine učinilaca bila bivša partnerka. U vreme izvršenja ubistva, polovina učinilaca nije živela u istom domaćinstvu sa žrtvom. Više od polovine učinilaca je, nakon izvršenja ubistva nad partnerkom, izvršilo ili pokušalo suicid, a u većini tih slučajeva oba čina su izvršena vatrenim oružjem u okviru istog događaja.

U periodu od 2012. do 2015. godine, prema evidenciji MUP-a, u okviru porodice života je lišeno ukupno 211 osoba, od čega 133 ženskog pola, ili prosečno 63% žrtava nasilja u porodici sa smrtnim ishodom u Srbiji su bile žene. Najveći procenat žrtava bio je starosti između 35 i 45 godina. Međutim, nasuprot nalazima Mreže, evidencija MUP-a beleži svega 19 slučajeva ubistava u porodici izvršenih vatrenim oružjem za period od 2012. do 2015. godine, pri čemu u istoj evidenciji ne postoji podatak o polnoj strukturi žrtava.⁹ Takođe, ovaj oblik ubistva u evidencijama analitičkih službi policijskih organizacija predstavlja se kao *ubistvo* ili *teško ubistvo*, zbog čega nije moguće analizom kvantitativnih podataka zaključiti da se radi o „specifičnom“ obliku ubistva u porodičnim ili partnerskim relacijama, odnosno, femicidu. Iz analitičkih izveštaja koji su dostupni kao izvori podataka, nije moguće identifikovati slučajeve ubistava koji imaju karakteristike femicida.

Iako analizirani i dostupni podaci ne sadrže relevantne informacije o faktorima rizika za femicid, pojedine studije i profesionalno iskustvo predstavnika relevantnih državnih institucija koji se ovim problemom bave u Srbiji (policijski službenici, socijalni radnici, medicinski radnici, psiholozi i drugi), ukazuju na sledeće faktore rizika: 1) istorija partnerskog nasilja; 2) prekid partnerskog odnosa od strane žene; 3) upućivanje pretnji ubistvom, 4) proganjanje; 5) dostupnost vatrenog oružja; 6) patološka posesivnost muškog partnera; 7) zloupotreba psihoaktivnih supstanci; 8) biološki i bio-psihopatološki faktori (kontrola impulsa); 9) obeležja ličnosti (agresivnost, impulsivnost i dr.) (Simeunović-Patić, Kesić, 2016).¹⁰ Ženama najveći rizik prethodi od aktuelnih ili bivših partnera od kojih su trpele hronično nasilje i onih koji, ne prihvatajući okončanje veze, nastoje da nasiljem spreče ženin odlazak ili da je kazne zbog odbacivanja.

⁹ Podaci koje je MUP, na osnovu Zakona o dostupnosti informacija od javnog značaja, dostavio Centru za istraživanje javnih politika u okviru realizacije Projekta *Analiza zloupotrebe oružja i uticaja na rodno zasnovano nasilje kroz građansku akciju i javno zagovaranje politika*, koji je realizovan uz podršku Ambasade Holandije u okviru programa MATRA.

¹⁰ Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Sl. glasnik RS”, br. 94/2016), koji je počeo da se primenjuje 1. juna 2017. godine, prepoznaje pomenute indikatore kao važne pokazatelje potencijalnog nasilja, prema kojima se procenjuje i stepen ugroženosti, odnosno, opasnosti kojoj je izložena žrtva.

Dok statistika u svetu pokazuje da je trećina femicida počinjena vatrenim oružjem, u Srbiji se procenat femicida učinjen vatrenim oružjem (pištoljem i puškom) tokom, na primer, 2015. godine penje na oko 45%.¹¹ Istraživanje o povezanosti posedovanja oružja i ubistava žena u periodu od 2007. do 2012. godine, pokazalo je da se Srbija po stopi ovih ubistava nalazi na 17. mestu od 48 posmatranih zemalja (Racovita, 2015). Iz godišnjih izveštaja Mreže „Žene protiv nasilja“ možemo videti da i karakteristike femicida u Srbiji prate trend „produženog ubistva“ s obzirom na to da je oko 43% nasilnika izvršilo samoubistvo, a da je oko 11% njih to pokušalo.¹²

Empirijsko istraživanje femicida u partnerskim odnosima u Srbiji

Metodološki okvir istraživanja

Uzimajući u obzir iznete podatke iz istraživanja širom sveta, ali i činjenicu o nepostojanju jedinstvene evidencije o slučajevima femicida u Srbiji, ovo istraživanje imalo je za predmet analizu ubistava žena od strane njihovih intimnih partnera koja su izvršena u periodu od 2001. do 2015. godine na teritoriji Srbije (van Kosova i Metohije). Izvor podataka predstavljale su krivične prijave iz operativnog rada policije u navedenom periodu. Uslov da krivična prijava bude korišćena u ovom istraživanju bio je da je ubistvo izvršeno od strane intimnog partnera, bez obzira na formalnu prirodu odnosa muškarca i žene. Dakle, izvršilac je osim supruga mogao da bude i bivši suprug, vanbračni partner, „ljubavnik“ ili bilo koji drugi „intimni partner“, kako je to bilo navedeno u krivičnoj prijavi (momak, dečko, bivši momak, emotivni partner, nevenčani suprug i tako dalje). S obzirom na to da su u analizu ušle sve krivične prijave za ubistvo intimnog partnera ženskog pola, ovde je reč o populaciji izvršilaca. Dalje, izvršioci ovakvog ubistva su u najvećem broju slučajeva odmah poznati i po pravilu oni ne negiraju izvršenje. Takođe, odsustvo rasvetljavanja ovih slučajeva predstavlja izuzetak. To znači da je osnovanost sumnje u formalnom smislu veoma visoka tako da se osumnjičeni za krivično delo

---

¹¹ Mreža Žene protiv nasilja, dostupno na: <http://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

¹² Ibid.

ubistva u daljem tekstu mogu nazivati izvršiocima, posebno ako se ima u vidu kriminalistički aspekt.

Analizom su bile obuhvaćene karakteristike koje se odnose na starost izvršilaca i žrtava, mesto, sredstvo i način izvršenja femicida. Kao cilj istraživanja prepoznata je potreba da se utvrdi postojanje i identifikuju faktori rizika za femicid u partnerskim odnosima u Srbiji (istorija nasilja, dostupnost oružja, korišćenje psihoaktivnih supstanci, odnosno, alkohola i/ili droge, suicidalnost izvršioca), kako bi se uočile one specifičnosti po kojima se on razlikuje, odnosno, po kojima je sličan ubistvima žena u okviru intimnih partnerskih relacija u drugim zemljama. U kontekstu empirijskog istraživanja femicida u partnerskim odnosima u Srbiji, prihvaćena je definicija femicida koju su dali Russell i Harmes (2001), a koja naglašava njegovu rodnu zasnovanost.

Shodno analitičkom okviru i postavljenim ciljevima, istraživači su definisali sledeća istraživačka pitanja:

- kolika je bila prosečna starost izvršioca, odnosno žrtve, u vreme izvršenja femicida?
- na kojem se mestu (lokaciji, prostoru) najčešće događa femicid?
- koje je sredstvo (oružje, oruđe) najčešće korišćeno u izvršenju femicida?
- da li je konkretnom slučaju femicida prethodilo ranije nasilje izvršioca prema žrtvi, bilo da je reč o operativnim saznanjima ili ranijim krivičnim prijavama i presudama?
- da li je femicidu neposredno prethodio sukob ili nasilje?
- da li je izvršilac bio pod uticajem alkohola ili droge u vreme izvršenja femicida?
- da li je izvršilac femicida u vreme izvršenja imao vatreno oružje bilo da je reč o legalnom ili nelegalnom posedu?
- kakva je veza ove vrste ubistva sa samoubistvom izvršioca neposredno nakon izvršenja krivičnog dela?

Realizovano istraživanje je kvantitativnog karaktera i zasnovano je na analizi podataka prikupljenih na uzorku od 153 slučaja ubistva žena od strane intimnog partnera. Pristup podacima i uvid u krivične prijave izvršeni su na osnovu saglasnosti Direkcije policije. Pri tome su istraživači, na području svih policijskih uprava, najpre izdvojili krivične prijave koje su podnete protiv izvršilaca krivičnog dela ubistva, a potom vršili dodatnu selekciju onih slučajeva ubistva koja su izvršena nad ženama u okviru intimnih odnosa. Iz krivičnih

prijava uzeti su podaci o godinama žrtve i izvršioca i osnovne kriminalističke varijable¹³ (mesto izvršenja, sredstvo izvršenja, posed oružja, ranije nasilje prema iskazu svedoka ili postojanje krivične prijave za nasilje, komunikacija neposredno pre izvršenja krivičnog dela – svađa ili fizički sukob); najzad, uzeti su i dostupni podaci o psihofizičkom stanju izvršilaca: alkoholisanost, uticaj droge i mentalni poremećaj. Uprkos takozvanoj ekološkoj valjanosti podataka, njih uglavnom treba uzeti sa rezervom. Za razliku od podataka o godinama izvršilaca i žrtvi, kao i mestu i načinu izvršenja, ostali podaci mogu biti nepotpuni. Podaci o svađi i nasilju pre i za vreme izvršenja, zatim podaci o uticaju alkohola i psihoaktivnih supstanci i psihičkih poremećaja dobijeni su na osnovu iskaza različitih kategorija svedoka. Oni nisu provereni, a takođe se dešavalo i da nedostaju. Zbog toga se ovi podaci moraju uzeti sa rezervom, odnosno, više kao tendencije.

Nakon što je izvršeno ručno prikupljanje i izbor relevantnih podataka, izvršen je njihov elektronski unos i obrada. Takođe je, sa ciljem da se ostvari uvid u međusobnu zavisnost podataka, izvršeno multidimenzionalno skaliranje (MDS). Ovom tehnikom se kriminalističke varijable, koje su prethodno prevedene u binaran oblik, projektuju u 2-D ili 3-D prostor gde se povezanost podataka prikazuje putem blizine, a odsustvo povezanosti pomoću njihove udaljenosti. Na taj način se na osnovu konfiguracije tačaka može ostvariti uvid u pravilnosti među podacima.

Rezultati istraživanja

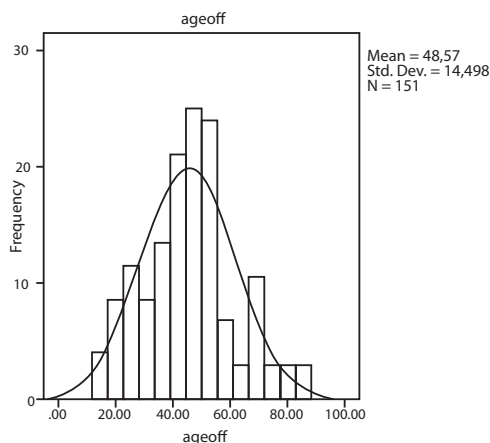
a) Prosečna starost izvršilaca i žrtava

Prosek godina izvršilaca u vreme izvršenja femicida bio je oko 49 godina uz standardnu devijaciju od 14 godina. To znači da se dve trećine ubistava vrši u rasponu od 25 do 65 godina. Godine izvršilaca se normalno raspodeljuju što govori da u pogledu godina izvršenja nema osobenosti (Grafikon 1). Slično je i sa godinama života žrtve. Prosek je 45 godina uz standardnu devijaciju od 14 godina. I ova distribucija je normalna. (Grafikon 2)

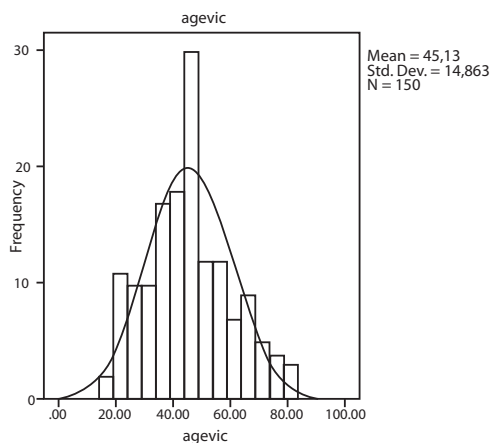
---

¹³ U metodološkom smislu ovo su kvalitativne varijable.

Grafikon 1. Prosečna starost izvršilaca

Grafikon 2. Prosečna starost žrtava

b) Mesto izvršenja

Mesto izvršenja je u najvećem broju slučajeva stambeni prostor (77,1%). Ostala mesta poput javnih prostora (kafana, opština, banka, pošta i slično) ili prostora poput puta, ulice, šume, njive i slično, u znatno manjoj meri predstavljaju mesta izvršenja femicida. (Tabela 1.)

Tabela 1. Mesto izvršenja

	f	%
Nepoznato	10	6.5
Stan	118	77.1
Javno mesto	11	7.2
Otvoren prostor	14	9.2
Ukupno	153	100.0

c) Sredstvo izvršenja

Najčešća sredstva izvršenja su vatreno (43,1%) i hladno oružje (31,4%). Prijetan broj slučajeva izvršen je fizičkom silom (udaranjem ruku ili tupim predmetom) što zajedno sa davljenjem čini skoro 23% slučajeva. Najzad, u jednu kategoriju je svrstan manji broj slučajeva ubistva pomoću bombe (2 slučaja) i paljenja žrtve (2 slučaja). (Tabela 2)

Tabela 2. *Sredstvo izvršenja*

	f	%
Paljenje, bomba	4	2.6
Davljenje	15	9.8
Fizička sila	20	13.1
Hladno oružje	48	31.4
Vatreno oružje	66	43.1
Ukupno	153	100.0

d) Faktori rizika za femicid

Posed oružja, bilo da je legalan (29%) ili nelegalan (19,6%), predstavlja važan faktor rizika jer je uočeno da je vatrenim oružjem izvršeno 43,1% ubistava.

Svađa izvršioca sa žrtvom u vreme izvršenja registrovana je u skoro polovini slučajeva (47,1%), dok su ranije svađe tokom odnosa izvršioca i žrtve registrovane u nešto više od četvrtine slučajeva (26,8%). Imajući u vidu da postoje slučajevi u kojima nije bilo svedoka koji bi mogli da daju ovakve podatke, može se smatrati da je ovaj broj veći, ali ne u potpunosti. Slično važi za prijave ili presude o ranijem nasilju i kažnjavanju uopšte, kao i za svedočanstva o ranijim svađama i nasilju. Zabeleženo je 12,4% slučajeva da je izvršilac bio prijavljivan ili kažnjan zbog nasilja u porodici. Ostaje pitanje potpunosti svedočenja, kao i dobro poznata činjenica da porodično nasilje često ni od strane policije, ni od strane suda ne bude blagovremeno i na adekvatan način registrovano i procesuirano. Jedan broj izvršilaca (9,2%) od ranije je imao problema sa zakonom kada je reč o drugim krivičnim delima bez elemenata nasilja (ugrožavanje bezbednosti saobraćaja, krađe, prevare i slično). (Tabela 3)

Alkoholisanost izvršilaca zabeležena je u 10,5% slučajeva, što zajedno sa uticajem droge (22,9%) čini čak trećinu slučajeva (ukupno 33,4%). Nije zanemarljiv ni uticaj psihičkog poremećaja izvršioca (13,1%). (Tabela 3) Svakako da je samo prisustvo alkoholisanosti i opijenosti drogom doprinelo dezinhibiciji ponašanja. Isto se može pretpostaviti za prisustvo mentalnog poremećaja.

Tabela 3. Faktori rizika za femicid

	NE		DA	
	f	%	f	%
Oružje u nelegalnom posedu	123	80.4%	30	19.6%
Oružje u legalnom posedu	108	70.6%	45	29.4%
Svađa u vreme izvršenja krivičnog dela	81	52.9%	72	47.1%
Svađa ranije	112	73.2%	41	26.8%
Nasilje ranije	121	79.1%	32	20.9%
Prijava/presuda za dela sa elementima nasilja	134	87.6%	19	12.4%
Prijava/presuda za ostala krivična dela	139	90.8%	14	9.2%
Izvršilac u alkoholisanom stanju	137	89.5%	16	10.5%
Izvršilac pod uticajem droge	118	77.1%	35	22.9%
Psihički poremećaj izvršioca	133	86.9%	120	13.1%

e) Samoubistvo izvršilaca

Samoubistvo izvršilaca zabeleženo je u prilično visokom procentu slučajeva (36,6%). Ovaj podatak govori o intenzitetu afekata i dezinhibiciji (auto) destruktivnih radnji.

Tabela 4. Samoubistvo izvršioca

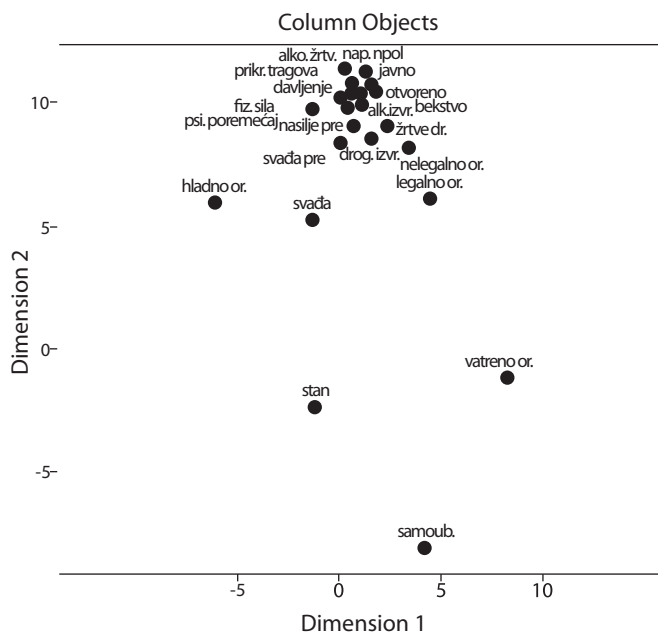
	Da		Ne	
	f	%	f	%
Samoubistvo	56	36.6%	97	63.4%

U narednoj analizi samoubistvo je dovedeno u vezu sa ostalim elementima femicida.

Kako bi se ostvario uvid u međusobnu zavisnost podataka, izvršeno je multidimenzionalno skaliranje (MDS) i to tehnikom Smallest space analysis (Guttman, 1968). Ova tehnika se dve decenije standardno upotrebljava u empirijskim istraživanjima iz oblasti kriminalističkog profilisanja. Ideja je da se napred navedene kriminalističke varijable, koje su po svojoj prirodi kvalitativne, projektuju u dve ili tri dimenzije, te da se na osnovu blizine ili udaljenosti tačaka donesu zaključci o sličnosti i razlikama karakteristika izvršenja. U Srbiji je ovu tehniku prvi upotrebio Kolarević u istraživanju silovatelja (2005) i ubica (2007). MDS je izvršeno tako što su kvalitativne varijable iz Tabele 3

pretvorene u binaran oblik i podvrgnute tehnici PREFSCAL iz komercijalnog paketa SPSS.

Grafikon 3. MDS karakteristika izvršenja ubistva intimnog partnera; vrednost stresa 0,30

Iznos stresa za ovu konfiguraciju je visok, što znači da grupisanje podataka u 2 dimenzije¹⁴ nije dovelo do bitnijih pravilnosti u rasporedu. Podaci su grupisani samo u odnosu na prvu dimenziju. Međutim, pojavila se jedna zanimljiva stvar. Tri karakteristike – stambeni prostor, vatreno oružje i samoubistvo izdvojene su u posebnu grupu, dok su sve ostale karakteristike u gornjem delu grafikona. Ostala mesta izvršenja (javno mesto, otvoren prostor), oružje (hladno oružje, fizička sila), svađa i nasilje (aktuelno i pređašnje), uticaj alkohola i droge, tvore grupu koja se nalazi u gornjem delu grafikona. Stambeni prostor i vatreno oružje bliži su sredini grafikona, dok su samoubistva u dnu. To može da znači da stambeni prostor i vatreno oružje mogu odlikovati

¹⁴ Izbor dimenzija u MDS je proizvoljan. Obično se bira rešenje sa dve ili tri dimenzije. Veći broj dimenzija zahteva dodatne analize. Iterativni proces skaliranja služi da aproksimira uzajamne odnose u ovom slučaju kvalitativnih varijabli, u smislu blizine i udaljenosti tačaka na grafikonu. Ono što se javlja zajedno biva prikazano blizu, a ono što nije u vezi na grafikonu se prikazuje udaljeno.

gornju grupu većine karakteristika, ali i to da samoubistva vatrenim oružjem imaju neka zasebna svojstva. Moguće je da kod ove vrste samoubistava nema registrovanog ranijeg nasilja i svađa emotivnih partnera ili da nema svedočenja ove vrste.

f) Sredstvo izvršenja femicida i suicida

U Tabeli 5 nalazi se prikaz sredstava koja su izvršioi koristili za femicid i samoubistvo. Kao što je moglo da se vidi u Tabeli 4, 56 izvršilaca femicida je izvršilo i samoubistvo. U Tabeli 5 prikazana je ukrštena klasifikacija sredstava korišćenih za femicid i samoubistvo (ukupno 56 slučajeva). Najveći broj izvršilaca je nakon femicida sebi oduzeo život vatrenim oružjem – njih 40. Od tih 40 slučajeva, samo dva lica koja su izvršila samoubistvo nisu koristila vatreno oružje prilikom femicida. S druge strane, samo jedan izvršilac koji je koristio vatreno oružje je za samoubistvo izabrao drugi način – skok sa visine. Ovi nalazi pokazuju da posedovanje vatrenog oružja predstavlja najveći faktor rizika ne samo za ubistvo intimnog partnera, nego i za samoubistvo izvršilaca. Zanimljivo je da se vešanje kao način samoubistva ne bira nakon upotrebe vatrenog oružja u femicidu, već nakon upotrebe hladnog oružja (pet slučajeva), fizičke sile (tri slučaja) i davljenja (jedan slučaj).

Tabela 5. Ukrštena klasifikacija sredstava korišćenih za femicid i samoubistva

SREDSTVO	Samoubistvo						Ukupno
	Skok sa visine	Bomba	Hladno oružje	Vatreno oružje	Trovanje	Vešanje	
Femicid							
Paljenje	0	2	0	0	0	0	2
Davljenje	0	0	0	1	0	1	2
Fizička sila	0	0	1	0	0	3	4
Hladno oružje	0	0	2	1	1	5	9
Vatreno oružje	1	0	0	38	0	0	39
Ukupno	1	2	3	40	1	9	56

Diskusija

Analiza rezultata ovog istraživanja ukazuje na to da se, bez obzira na period obuhvaćen analizom (bilo da je u pitanju raspon od 5 ili 15 godina), karakteristike femicida u partnerskim odnosima, izvršenih u Srbiji i u drugim delovima sveta, uglavnom podudaraju. Pre svega, kad je reč o starosnoj strukturi izvršilaca femicida (koji su najčešće bračni partneri), i ovo istraživanje potvrdilo je nalaze drugih studija koje su analizirale kako socio-demografske karakteristike izvršilaca i žrtava femicida, tako i vezu između rodno zasnovanog nasilja, zlostrebe vatrenog oružja i ubistva u partnerskim odnosima u Srbiji (Spasić, Tadić, 2017: 43). Mesto izvršenja femicida u Srbiji je uglavnom privatni prostor, poput kuće, dvorišta, stana, što korespondira sa nalazom da su žene češće nego muškarci žrtve incidenata sa vatrenim oružjem i smrtnim ishodom koji se odigravaju u prostoru kao što su kuća ili dvorište kuće.¹⁵

Istorija partnerskog nasilja, kao faktor rizika za femicid, registrovana je u više od 20% istraživanih slučajeva u okviru uzorka u ovom istraživanju. I pojedina istraživanja sprovedena u svetu tokom 1990-ih godina i početkom 2000-ih, pokazuju da je hronično nasilje u vezi, koje muškarac vrši nad ženom, prethodnica približno 70% partnerskih ubistava i smatra se glavnim indikatorom rizika za ubistvo partnera oba pola (Dobash i dr., 2007). Savet Evrope je 2002. godine proglasio hronično nasilje nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima ozbiljnim problemom javnog zdravlja, upućujući da je ono i danas vodeći uzrok smrtnosti i invaliditeta za žene stare između 16 i 44 godine (WHO, 2002).

U vezu sa rizikom od intimnog partnerskog ubistva dovode se depresija, deluzioni sindromi, šizofrenija, narcistički, granični i antisocijalni poremećaj ličnosti i poremećaji usled zlostrebe psihoaktivnih supstanci. Hronična zlostreba alkohola znatno je zastupljena kod muških aktera intimnog partnerskog ubistva (Dobash i dr., 2007). Istraživanja pokazuju da alkoholizam znatno povećava rizik od viktimizacije žena i femicida u nasilnim intimnim partnerskim odnosima, odnosno, da se rizik od ubistva dramatično povećava kada nasilnik svakodnevno koristi alkohol i različite vrste droga (Adams, 2007). Campbell i saradnici (2007) potvrđuju da su u više od dve trećine ubistava i

---

¹⁵ Centar za istraživanje javnih politika, UNDP-SEESAC (2015) Oružje na meti: Zlostreba vatrenog oružja u Srbiji, dostupno na: <http://www.publicpolicy.rs/publikacije/5c031aa12dd69f63f76879b469a3bd87419ac70.pdf>, stranici pristupljeno 11.8.2017.

pokušaja ubistava u njihovoj studiji počinioci tokom incidenta koristili alkohol, droge ili oboje istovremeno. U Srbiji se u više od trećine slučajeva beleži upotreba alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci.

Istraživanja o femicidu pokazuju i da jedan broj nasilnika nakon što ubije ženu, izvrši samoubistvo („produženo ubistvo“). Postdeliktni suicid je značajno prisutniji kod muškaraca koji vrše intimno partnersko ubistvo nego kod ostalih izvršilaca ubistva. Procenat femicida praćenih suicidom na međunarodnom nivou kreće se od 19% do 40%, a najčešće korišćeno oružje je pištolj (Bernie, 2010). Svake godine, takođe, oko jedne trećine ubistava žena u Ujedinjenom Kraljevstvu biva praćena samoubistvom izvršioca (Roehl, O’Sullivan, Webster, 2005). I ovo istraživanje u Srbiji je potvrdilo da se suicidalnost izvršioca kreće u tim okvirima (36,6%), te se suicidalnost izvršioca smatra važnim indikatorom rizika.

Rezultat MDS u ovom istraživanju koji se odnosi na izdvajanje postdelikt-nog samoubistva u odnosu na ostale karakteristike femicida, kao i mogućnost da u ovakvim slučajevima nije bilo ranijeg nasilja, zahteva dodatne provere.

Zaključak

Rezultati sprovedenog empirijskog istraživanja su u skladu sa sličnim istraživanjima u svetu. Time su potvrđeni uobičajeni trendovi u vezi sa ovom pojavom. S obzirom na to da podaci potiču od MUP Srbije, frekvencija posedovanja oružja, kako legalnog tako i nedozvoljenog, predstavlja čvrst nalaz o ovom faktoru rizika. Istorijat nasilja prema žrtvi je faktor rizika koji policija nije u mogućnosti da ispita u potpunosti na objektivan način. Ostaje pitanje da li su svi policijski inspektori o ovome pitali svedoke, članove porodice i poznanike i prijatelje žrtve. Takođe, postoje i neprimetni oblici nasilja o kojima ni najbliži članovi porodice ništa ne znaju. Ono na šta je ovo istraživanje ukazalo je tendencija da u slučaju samoubistva izvršilaca nasilje nije evidentirano i to bi trebalo dodatno ispitati u novim istraživanjima.

Istovremeno, primenjen metodološki pristup, obuhvat uzorka, specifičnosti izvora podataka i korišćene tehnike istraživanja, potvrđuju neophodnost formiranja jedinstvene evidencije svih slučajeva femicida u Srbiji, odnosno, baze podataka o femicidu, uz primenu standardizovane metodologije i uniformnog pristupa prikupljanju i ažuriranju podataka u njoj. Zbog nepostoja-

nja ovih preduslova, svako istraživanje femicida prate određena metodološka ograničenja koja nameću neophodnost tumačenja, analize i diskusije njihovih nalaza sa izvesnom dozom rezerve i višestapne provere njihove validnosti ili primenljivosti.

Literatura

Adams, D. (2007) *Why do they kill? Men who murder their intimate partners*. Nashville, TN: Vanderbilt University Press.

Bernie, A. (2010) Men Who Murder Their Families: What the Research Tells Us. *National Institute of Justice Journal*, 266, str. 10-12.

Bloom, S. (2008) *Violence against Women and Girls: A Compendium of Monitoring and Evaluation Indicators*. Chapel Hill, NC: MEASURE Evaluation.

Campbell, J. C., Runyan, C. W. (1998) Femicide: Guest Editors' Introduction. *Homicide Studies*, 4, str. 347-352.

Campbell, J.C., Webster, S.W., Koziol-McLain, J. (2003) Risk factors for femicide within physically abuse intimate relationships: results from a multi-state case control study, *American Journal of Public Health*, 93, str. 1089-1097.

Campbell, J.C., Glass, N., Sharps, P.W., Laughon, K., Bloom, T. (2007) Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy. *Trauma, Violence & Abuse*, 3, str. 246-269.

del Frate, A. (2011) When the Victim is a Woman. *Geneva Declaration Secretariat*, str. 113-144.

Drew, H. (2009) *Women, Violence and the Media*. Boston: Northeastern University Press; Hanover and London: University Press of New England.

Guttman, L. (1968) A general nonmetric technique for finding the smallest coordinate space for a configuration of points. *Psychometrica*, 4, str. 469-506.

Dobash, R.E., Dobash, R.P., Cavanagh, K., Medina-Ariza, J. (2007) Lethal and Nonlethal Violence Against an Intimate Female Partner: Comparing Male Murderers to Nonlethal Abusers. *Violence Against Women*, 13, str. 329-353.

Gwinn, C. (2006) Domestic violence and firearms: Reflections of a prosecutor. *Evaluation Review*, 30, str. 237-244.

Joseph, J. (2017) Victims of Femicide in Latin America: Legal and Criminal Justice Responses. *Temida*, 1, str. 3-21.

Krivični zakonik republike Srbije (Službeni glasnik RS", broj 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014).

Kolarević, D. (2005) *Način izvršenja krivičnog dela silovanja*. 53. Sabor psihologa Srbije, Beograd, Društvo psihologa Srbije.

Kolarević, D. (2007) *Način izvršenja ubistva i psihičke karakteristike izvršilaca*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Konstantinović-Vilić, S. (2013) Femicid kao oblik rodno zasnovanog nasilja. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 64, str. 33-52.

Mršević, Z. (2014) *Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja*. Beograd: Institut društvenih nauka.

Racovita, M. (2015) Lethal Violence against Women and Girls. In: *Global Burden of Armed Violence 2015: Every Body Counts*. Cambridge: Cambridge University Press, str. 87-120.

Radford, J., Russell, D. (1992) *Femicide: The Politics of Woman Killing*. New York: Twayne Publishers.

Renzetti, C., Edleson, J. (2008) *Encyclopedia of Interpersonal Violence*. Vol. 1. Los Angeles, London, New Delhi: Sage.

Roehl, J., O'Sullivan, C., Webster, D. (2005) *Intimate partner violence risk assessment - validation study, final report*. Document #209732. Washington, DC: U.S. Department of Justice.

Russell, D., Harmes, R. (2001) *Femicide in Global Perspective*. Teachers College, Columbia University, Athene Series.

Simeunović-Patić, B. (2002) Ubistva heteroseksualnih partnera: kriminološke i viktimoške karakteristike. *Temida*, 3, str. 2-11.

Simeunović-Patić, B., Jovanović, S. (2013) *Ubistvo žene u partnerskom odnosu*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

Simeunović-Patić, B., Kesić, T. (2016) *Kriminalistička viktimologija*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.

Simmons, J. (2002) *Crime in England and Wales 2001/2002*. Great Britain, Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

Spasić, D., Tadić, M. (2017) *Zloupotreba oružja i rodno zasnovano nasilje*. Beograd: Centar za istraživanje javnih politika.

United Nations (2008) *Promotion and Protection of All Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural, including the Right to Development: Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences, Yakin Ertürk*

Indicators on Violence against Women and State Response. A/HRC/7/6 of 29 January 2008. Geneva: UN.

Watts, C., Osam, S., Win, E. (1995) *The private is public: A study of violence against women in Southern Africa*. Harare, Zimbabwe: WiLDAF (Women in Law and Development in Africa).

Wormer, K., Roberts, A.R. (2009) *Death by domestic violence: preventing the murders and murder-suicides*. London: Praeger.

World Health Organization (2002) *World report on violence and health*. Geneva: WHO.

Zahn, M. (2003) Intimate partner homicide: An overview. *National Institute of Justice Journal*, 250, str. 2–3.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici („Sl. glasnik RS”, br. 94/2016).

Internet izvori

Caputi, J., Russell, D. (1998) Femicide. *Feminista*, ¾. Dostupno na: <http://www.feminista.com/v2n3/russell.html>, stranici pristupljeno 15.12.2017.

Centar za istraživanje javnih politika, UNDP-SEESAC (2015). Oružje na meti: Zloupotreba vatrenog oružja u Srbiji. Dostupno na: <http://www.publicpolicy.rs/publikacije/5c031aa12dd69f63fb76879b469a3bd87419ac70.pdf>, stranici pristupljeno 11.8.2017.

Emery, J. (2003) *Reputation is everything: Honor killing among the Palestinians*. Dostupno na: <http://www.worldandi.com/newhome/public/2003/may/clpub.asp>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

Mathews, S., Abrahams, N., Martin, L. J., Vetten, L., Van Der Merwe, L., Jewkes, R. (2004) Every six hours a woman is killed by her intimate partner: A national study of female homicide in South Africa. *MRC Policy Brief*, no. 5. Dostupno na: <http://www.mrc.ac.za/policybriefs/woman.pdf>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na: <http://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

Small Arms Survey (2016) A Gender Analysis of Violent Deaths. *Research Notes, Number 63*. Dostupno na: http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/H-Research_Notes/SAS-Research-Note-63.pdf, stranici pristupljeno 2.1.2018.

United Nations Economic and Social Council (2006) *Violence against women: Assessing the prevalence of violence against women in Canada*. Dostupno na: <http://www.unece.org/stats/documents/ece/ces/ge.30/2006/8.e.pdf>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

United Nations Population Fund (2007) Domestic violence in Russia: Ending the silence. UNFPA. December 10. Dostupno na: http://www.unfpa.org/gender/docs/fact_sheets/domestic_violence_russia.doc, stranici pristupljeno 13.8.2017.

U.S. Department of Justice (2007) *FBI supplemental homicide reports*. Dostupno na: <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/>, stranici pristupljeno 13.8.2017.

DANIJELA SPASIĆ*

DAG KOLAREVIĆ

ZORAN LUKOVIĆ

Femicide in Partnership Relations

In numerous studies in the world, the existence of femicide as a specific form of homicide has been confirmed, indicating its conditions and consequences and the strongest risk factors. The subject of this paper is femicide in intimate partnership, and the aim is to point to the specific characteristics of femicide in intimate partner relationships in Serbia, i.e. to present and analyse the data obtained in the empirical research of this form of murder. The empirical research of femicide in intimate partner relationships in Serbia was conducted in 2016 on the sample of 153 cases of murder of women in the context of intimate partnership, which occurred on the territory of Serbia (without Kosovo and Metohija) in the period from 2001 to 2015. The objectives of the research were to determine the existence and identification of risk factors for femicide. The data was collected from the criminal reports filed by the Ministry of Interior of the Republic of Serbia. The findings of the study confirmed the results of other studies in regard prevalence of femicide and the existence of the following risk factors: exposure of women to chronic intimate partner violence, the ava-

---

* Dr Danijela Spasić is Assistant professor at the Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade. E-mail: danijela.spasic@kpa.edu.rs.

Dr Dag Kolarević is Associate professor at the Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade E-mail: dag.kolarevic@kpa.edu.rs

Zoran Luković is Master manager (terrorism, organized crime and security). At the time of writing this article he was a Head of the Department for Planning and Development in the Directorate for Analytics in the Ministry of Interior of the Republic of Serbia. E-mail: zdlukovic@yahoo.com.

availability of firearms, the influence of alcohol and psychoactive substances abuse, the presence of psychological disorders and illness and suicidal tendencies of perpetrators. By applying multidimensional scaling in analyzing elements of crime offending the specific position of suicides that occur in certain number of cases after femicide was pointed out. There was a slight tendency of absence of history of violence in cases where perpetrator of femicide committed suicide.

Keywords: Serbia, femicide, risk indicators, violence, weapons.